

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Переклад – це, безсумнівно, дуже старовинний вид людської діяльності. Як тільки в історії людства утворилися спільноти людей, мови яких відрізнялися, з'явилися і “білінгви”, які допомагали спілкуванню різномовних етносів. З виникненням писемності до таких усних перекладачів (тлумачів) долучилися і знавці іноземних мов, які перекладали різноманітні тексти офіційного, релігійного та ділового характеру письмово. З самого початку переклад виконував найважливішу соціальну функцію – робив можливим соціальне спілкування людей. Розповсюдження письмових перекладів відкрило людям широкий доступ до культурних досягнень та цінностей інших народів, уможливило взаємодію та взаємозбагачення літератур та культур.

Узагальнюючи деякі твердження з навчального посібника “Современное переводоведение» В. Комиссарова, можна сказати, що переклад – це процес трансформації тексту або мовленнєвого вислову з одної мови на текст або мовленнєвий вислів в іншій мові за тієї умови, що зміст та комунікативний намір залишаються незмінними¹. У процесі перекладу текст піддається різним трансформаціям: лексичним, морфологічним (заміна однієї категоріальної форми іншою), синтаксичним (заміна синтаксичної функції слів та словосполучень), стилістичним (заміна стилістичного забарвлення), семантичним (заміна не тільки форми вираження змісту, але й самого змісту, а саме тих ознак, за допомогою яких описана ситуація). Крім цього, існують ще змішані трансформації – лексико-семантичні та синтактико-морфологічні.

Що стосується корейської мови, то вона як одна з представниць аглютинативної (мова, граматики та словотвір якої полягає у системі різноманітних афіксів, які приєднуються до основ частин мови і таким чином змінюють їх граматичне, семантичне та стилістичне значення) групи мов (відповідно до типологічної класифікації) при перекладі на українську мову зазнає набагато більшої кількості трансформацій в силу великої різниці даних мов і приналежності їх до різних груп та сімей. Труднощі для здійснення лексичних трансформацій при перекладі з корейської на українську мову являють власне лексичні особливості корейської мови. Тут можна виділити п'ять таких особливостей:

1. Велика кількість іншомовних запозичень. Найбільшу частину запозичень у корейській мові складають слова китайського походження (한자) – близько 75%. Китайські запозичення зумовлені, передусім, тісними історичними зв'язками з Китаєм, схожістю культур та тим, що до п'ятнадцятого століття в Кореї користувалися виключно китайською грамотою (ієрогліфами). До сьогодення китайські ієрогліфи широко використовуються в корейській мові в Південній Кореї, і дуже мало в Північній Кореї, де проводиться політика усунення із вжитку слів іноземного походження (з 1948 р. в КНДР відмінена ієрогліфіка, хоча й досі в школах вивчають близько 300 ієрогліфів), переважає буквена грамота корейської мови. В Південній Кореї ієрогліфи можна зустріти, насамперед, у газетах, журналах, інших друкованих виданнях, у документах політичного та ділового характеру, просто на вулиці (вивіски та реклама). У Північній Кореї існує тенденція, навпаки, використовувати виключно корейську мову. Деякі слова китайського походження не набули в корейській мові якогось нового значення, як це часто трапляється у лексичних запозиченнях, а використовуються у своєму традиційному значенні (для перекладу використаний словник Kumsung New Ace

¹ Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. – Москва, 2004. – С.23, 84.

Korean-English dictionary²): 신랑 “наречена”, 신부 “наречений”, 당연히 “звичайно, безумовно”, 물론 “звичайно”, 심장 “серце”, 마음 “серце, душа” тощо.

Що стосується японської мови, то значну роль в запозиченнях з неї відіграло панування Японії над Кореєю, протягом якого японська мова активно впроваджувалася в життя корейців у різних сферах. Можна навести такі приклади: 사과라 “японська вишня, сакура”, 사시미 “сашимі (японська страва)”, 와사비 “васабі (японська страва)”. Але багато японських слів вийшли з ужитку після близько 30-річного широкого використання в Кореї.

Найбільше китайських та японських запозичень зустрічається в політичній, економічній, науковій, соціальній лексиці.

Серед запозичень з європейських та інших мов перше місце посідають слова англійської мови. Це зумовлено постійними зв'язками Кореї з США, а також тим, що англійська мова на сьогоднішній день вважається міжнародною та дуже широко використовується (가스 “газ”, 달러 “долар”, 라켓 “ракета”, 바나나 “банан”, 스위치 “кнопка, вимикач”, 타이어 “шина”). Кількість запозичень з англійської мови постійно зростає в корейській мові.

Наведемо приклади запозичень з інших мов: з німецької мови: 파라독스 “парадокс”, 아르바이트 “робота”; з французької мови: 망토 “манто”, 샴페인 “шампанське”; з голландської мови: 잉끼 (잉크) “чорнило”, 비루 (맥주) “пиво”; з російської мови: 보드카 “горілка”, 크레올린 “креолін”; з іспанської мови: 페소 “песо (іспанська монета)”, 맘보 “мамба (танок)”; з португальської мови: 카스텔라 “кастела”; з латинської мови: 아카데미아 “академія”, 알로에 “алое”; з італійської мови: 발레리나 “балерина”, 소나타 “соната”.

Адекватний (правильний) переклад з корейської мови на українську великою мірою залежить від знання перекладачем корейської лексики китайського походження, яка використовується майже у всіх сферах суспільного життя.

2. Різноманітність діалектів на Корейському півострові. Крім того, що корейська літературна та розмовна мова різняться в Північній та Південній Кореї, російський сходовознавець А. Холодович виділив шість основних діалектів корейської мови, особливості яких також слід знати і враховувати при перекладі³. Розглянемо їх найхарактерніші риси:

2.1. «Шокання» в північнокорейських діалектах і «чокання» в південнокорейських: слово 잘 “добре” в північнокорейському мовленні має вимову *цал*, але слову 작다 “маленький” відповідає північнокорейська промова *чакта*. Це пояснюється тим, що давньокорейська мова мала два варіанти ㅈ та два варіанти ㅊ (твердий та м'який). В літературній мові обидва варіанти збіглися в одному звукові: ㅈ та ㅊ, а в північнокорейських діалектах від твердих ㅈ та ㅊ утворилися ㅉ та ㅊㅊ, а від м'яких ㅈ та ㅊ утворилися ㅊ та ㅊㅊ;

2.2. «Шокання» в північнокорейських діалектах і «сокання» в південнокорейських: літературному 서다 “стояти”, “вставати” відповідає північнокорейська вимова *шода*, але літературному 손 “рука” відповідає північнокорейська вимова *сон*. Це пояснюється тим, що у давньокорейській мові було два варіанти ㅅ – твердий та м'який. В літературній мові вони збіглися в одному ㅅ. В північнокорейських діалектах тверде ㅅ трансформувалося в ㅅ, а м'яке ㅅ у *ш* (іноді *сь*);

² Kumsung New Ace Korean-English dictionary. – Korea, 1994.

³ Холодович А. А. Очерк грамматики корейского языка. – Москва, 1954. – С.9–10.

2.3. Північнокорейські діалекти можна визначити як “ㄷ – діалект” і протиставити їм південнокорейський “ㅈ – діалект”: літературному слову 좋은 “гарний” відповідає північнокорейська вимова *тьоин*, а літературному 천 “небо” відповідає північнокорейська вимова *тхьон*.

2.4. Північнокорейські діалекти можна визначити як “ㅍ – діалект” і протиставити їм південнокорейський “ㄴ – діалект”: літературне слово 말 “кінь” вимовляється в північнокорейському діалекті як *мар*;

2.5. Північнокорейські діалекти можна визначити як «нь – діалект» та протиставити їм південнокорейський “ㅇ – діалект”: літературному слову 육 “шість” відповідає північнокорейська вимова *ньок*.

Що стосується знання перекладачем фонетичних та граматичних особливостей корейських діалектів, можна зазначити, що вивчити їх досить неважко, знаючи літературну корейську мову. Але не слід забувати, що причиною виникнення діалекту завжди є соціокультурна відмінність, географічне розміщення або психологія даного населення. Як і при будь-якому іншому перекладі, працюючи над художнім текстом, перекладач повинен перш за все дбати про досягнення прагматичних цілей перекладу. Якщо оригінал містить діалект, однією з найважливіших цілей прагматики тексту є збереження саме того відтінку мовлення, який відчуває носій мови оригіналу, читаючи цей текст, для іншомовного реципієнта, який читатиме переклад⁴. Тут часто використовуються ознаки діалектів мови перекладу, гра слів, фразеологічні звороти тощо.

3. Наявність у корейській мові ідіом, жаргонів, розмовної лексики, евфемізмів, спеціальної лексики (термінології), архаїзмів.

3.1. Ідіоматичні вирази, або ідіоми, в корейській мові існують власне корейського (애쓰다 “прагнути, важко працювати”, 마음 먹다 “вирішити”) та західного походження (판도라의 상자 “схринька Пандори”);

3.2. Жаргони входять до розмовної корейської мови. Переважно вживається молоддю (молодіжний сленг: 캠프 “супер” (розм.), 뽕 (돈) “гроші”), робітниками певної сфери (професійний жаргон). Ця лексика характеризується неточностями у граматиці, фонетиці, що робить їх незрозумілими для іноземця-перекладача, оскільки він не має того природного відчуття мови, що її носії;

3.3. Евфемізми в корейській мові складають певну систему заміни лексики, яка не підходить до даного контексту за стилем або граматично. Переклад евфемізмів є дуже важким насамперед через те, що навіть не всі корейці знають, як і коли використовувати їх. Це переважно здійснюється інтуїтивно і немає окремих правил та випадків їх вживання. Приклади евфемізмів: 돌아가다/작고하다/영면하다 (죽다) “померти”, 화장실 (변소) “туалет”;

3.4. Спеціальна лексика, яка є власне термінологією, вживається у найрізноманітніших сферах суспільного життя, багато термінів являють собою запозичення з англійської мови, наприклад 밤바 “бампер”, 보디 “корпус”, 타이어 “шина” – стосуються комплектації автомобіля;

3.5. У корейській мові багато архаїзмів, що обумовлено проникненням нових сучасних запозичень та вимиванням запозичень з китайської мови: 천 (돈) “гроші”, 녀름지이 (농사) “сільське господарство”. Їх ще називають “слова-привиди”.

Переклад такої лексики вимагає досконалого знання мови та розуміння її значення. Остання умова є дуже важливою, адже через певні культурні та лінгвокраїнознавчі відмінності у мовах (у даному випадку корейської та української) буквальні еквіваленти можуть мати абсолютно протилежне значення.

⁴ Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. – Москва, 2004. – С. 136.

Третьою умовою вдалого перекладу та вживання такої лексики є знання ситуацій, коли її доречно вживати. Це особливо важко, адже, як було сказано вище, корейці у переважній більшості вживають її інтуїтивно.

4. Наявність особливих форм ввічливості – суфікс ввічливості –시, який приєднується до другої основи дієслова і вживається у випадках, коли друга чи третя особа у якомусь відношенні вища, ніж той, хто говорить, або коли з ним або про нього розмовляють підкреслено ввічливо. Цей суфікс означає те, що при перекладі потрібно добирати слова у ввічливій формі, адже мова йде не про “ти”, а про “ви”. У ряді випадків ввічливий відтінок надається дієслову не шляхом приєднання цього суфікса, а шляхом заміни нейтрального дієслова його ввічливим синонімом: 먹다 – 잡수시다 “їсти”, 말하다 – 말씀하다 “говорити” тощо.

Це є однією з тих особливостей корейської мови, яка не має в українській такої розгорнутої системи. Такі лексичні особливості характерні для всіх далекосхідних мов, які формувалися на культурних надбаннях та традиціях східної цивілізації. Знання форм ввічливості свідчить про культурну та лінгвістичну компетенцію перекладача.

5. Наявність у ній особливої лексики – слів, які імітують звуки – звуконаслідувальна лексика, та слів, які характеризують певні дії – образонаслідувальна лексика. У посібнику з корейської мови “Pathfinder in Korean” наведено безліч прикладів такої лексики, яка є особливістю корейської мови і відображає особливі риси корейської культури. Найчастіше її можна зустріти у корейському фольклорі та дитячій літературі, іноді вона вживається усно. Звуконаслідувальні слова (줄줄 – звук журчання маленької річки або струмка, 줄줄 – звук падіння водоспаду, великої кількості води; 어흥어흥 – ричання тигра, 야옹야옹 – нявкання кішки) та образонаслідувальні (강충강충 – невисокі стрибки; 스프르 – легко, повільно (звичайно про повзання змії); 반짝반짝 – мерехтіння) служать для надання відтінку образу, дії або звуку, який може вплинути на реципієнта інформації, тому що викликає певні почуття та асоціації⁵.

Адекватний переклад таких слів вимагає від перекладача знання їх точного значення та тих слів, у сполученні з якими вони вживаються.

Замість висновку зазначимо, що взагалі перекладач повинен не лише добре знати свою рідну та іноземну мову, але розуміти і постійно слідкувати за розвитком обох мов, розширювати свій світогляд, бути в курсі всіх сучасних подій в обох країнах, знати особливості культури та традицій, які, безумовно, відбиваються на мові народу.

⁵ Ewha Womans. University, the Institute of Language Education. Pathfinder in Korean, high intermediate student book. – Korea, 2000. – P.176.